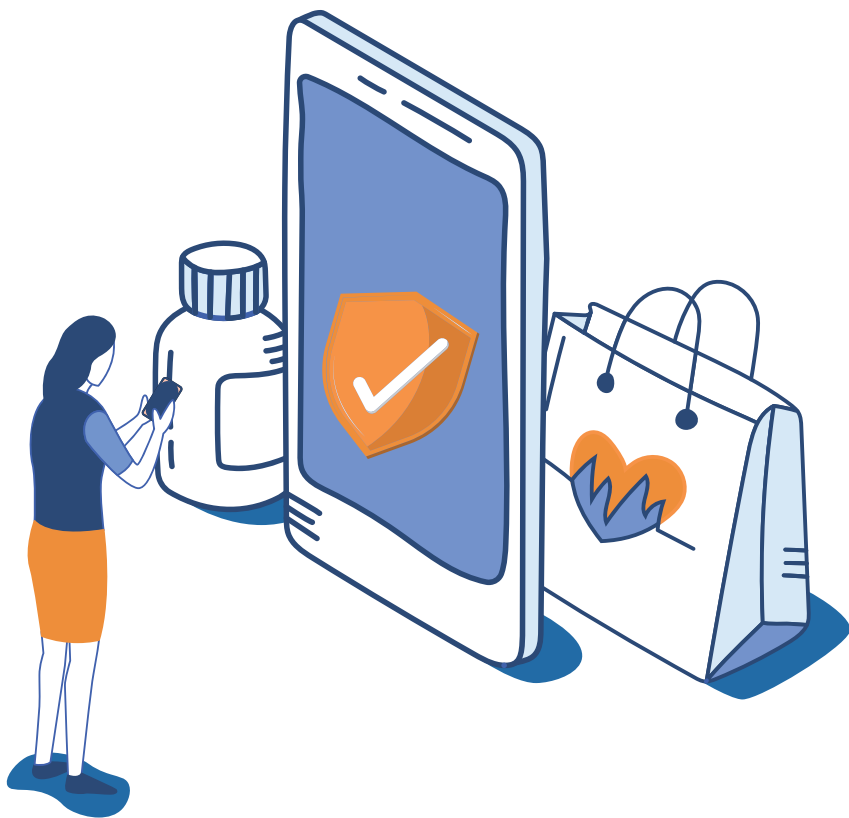

KORUPCIJA

U ZDRAVSTVENOM SISTEMU CRNE GORE –

ŠTA TREBA ZNATI

KORUPCIJA

U ZDRAVSTVENOM SISTEMU CRNE GORE –

ŠTA TREBA ZNATI

Izdavač:

Centar za monitoring i istraživanje CeMI

Bul. Svetog Petra Cetinjskog br. 96

E-mail: info@cemi.org.me

www.cemi.org.me

Urednik:

Ana Nenezić

Autor:

Maja Milikić

Podgorica, februar 2023.

Brošura je pripremljena od strane Centra za monitoring i istraživanje CeMI, u partnerstvu sa NVO Juventas, NVO Kvir Montenegro i NVO Mreža za omladinski aktivizam Crne Gore MOACG u okviru projekta Nacionalnog demokratskog instituta (NDI) - Podrška civilnom društvu u borbi protiv korupcije na Zapadnom Balkanu 2021 – 2023.

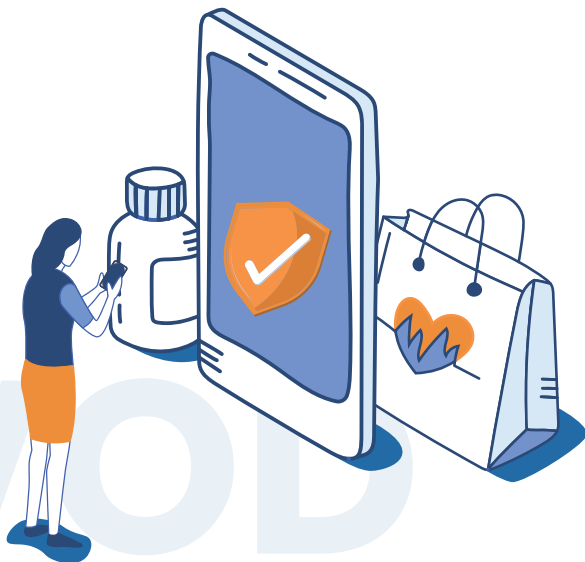
Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora/ki i ne odražavaju nužno stav NDI, donatora ili Vlade SAD.

SADRŽAJ:

1. Uvod:	6
» Definicija korupcije u zdravstvu	
» Zašto je korupcija u zdravstvenom sistemu štetna	
2. Kako korupcija utiče na pacijente:	8
» Dugotrajne liste čekanja	
» Loš kvalitet zdravstvenih usluga	
» Nepravda u pristupu zdravstvenoj zaštiti	
» Prava pacijenata	
3. Kako korupcija utiče na zdravstveni sistem:	12
» Finansijski gubici	
» Smanjena efikasnost i produktivnost	
» Loša reputacija	
4. Kako prepoznati i spriječiti korupciju u zdravstvenom sistemu:	13
» Primjeri koruptivnih praksi	
» Kako prijaviti korupciju	
» Zakoni i propisi koji regulišu zdravstveni sistem	
5. Zaključak:	16
» Zaključna razmišljanja o važnosti borbe protiv korupcije u zdravstvenom sistemu	
» Poziv na djelovanje	
6. Izvori informacija:	17
» Popis korisnih izvora informacija o korupciji u zdravstvu i načinima borbe protiv nje	

Ova brošura bi mogla pomoći u podizanju svijesti ljudi o korupciji u zdravstvenom sistemu, kao i pružiti informacije o načinima prepoznavanja i sprječavanja ovog problema.

UVOD

Po definiciji korupcija u zdravstvenom sistemu se odnosi na zloupotrebu položaja radi lične koristi, često uključujući razmjenu novca ili usluga što dovodi do narušavanja zdravstvenih politika i standarda, pogrešne raspodjele resursa i uskraćivanja prisustva kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti za one kojima je potrebna.

U Crnoj Gori korupcija je definisana u članu 2 Zakona o sprječavanju korupcije¹, kojim je propisano da je korupcija svaka zloupotreba službenog, poslovnog, odnosno društvenog položaja ili uticaja u cilju sticanja lične koristi ili koristi za drugog.

Primjeri korupcije u zdravstvu uključuju primanje mita ili podmićivanje u zamjenu za medicinske usluge ili privilegije, pronevjeru, sukob interesa, zanemarivanje pacijenata radi profita ili nepotizam u zapošljavanju.

Koruptivne prakse u zdravstvenom sistemu mogu uključivati:

- » Primanje mita ili podmićivanje zdravstvenih radnika u zamjenu za medicinske usluge ili privilegije
- » Neopravdano visoke cijene lijekova i medicinskih uređaja koje odgovaraju farmaceutskim kompanijama
- » Namjerno stvaranje dugih lista čekanja ili zadržavanje pacijenata kako bi se dobili dodatni prihodi

¹ ("Sl. list CG", br. 53/2014 i 42/2017 - odluka US);

- » Zloupotreba sredstava za nabavku medicinskih potrepština
- » Nekompetentno zapošljavanje i napredovanje zdravstvenih radnika zbog rodbinskih veza ili drugih neetičnih praksi
- » Falsifikovanje medicinskih izvještaja radi dobijanja bolovanja ili drugih beneficija
- » Izostavljanje određenih pacijenata iz liste čekanja ili njihovo favoriziranje na osnovu rodbinskih ili prijateljskih veza.

Ove prakse narušavaju integritet zdravstvenog sistema, smanjuju povjerenje pacijenata i štete zdravlju ljudi.

Korupcija u zdravstvenom sistemu je štetna iz više razloga:

1. Utiče na kvalitet zdravstvenih usluga: Korupcija može dovesti do nepravednog tretmana pacijenata, neprikladne upotrebe lijekova ili dijagnostičkih testova, kao i slabijeg kvaliteta usluga zbog loše uprave i manjka finansijskih resursa.
2. Povećava rizik od zdravstvenih problema: Korupcija u zdravstvenom sistemu može dovesti do neadekvatne zdravstvene zaštite, što može povećati rizik od komplikacija i smrti.
3. Ugrožava pristupačnost zdravstvene zaštite: Korupcija može doprinijeti neravnomjernoj raspodjeli zdravstvenih resursa i usluga, što može dovesti do nedostatka pristupa zdravstvenoj zaštiti za one kojima je to najpotrebnije.
4. Povećava troškove zdravstvene zaštite: Korupcija u zdravstvenom sistemu može dovesti do nepotrebnog trošenja novca, visokih cijena lijekova i medicinskih proizvoda te nepotrebne upotrebe zdravstvenih usluga, što može dovesti do većih troškova za pojedinca i društvo.
5. Smanjuje povjerenje u zdravstveni sistem: Korupcija u zdravstvenom sistemu može dovesti do smanjenja povjerenja pacijenata, kao i šire javnosti u zdravstveni sistem, što može dovesti do manje motivacije za korišćenje zdravstvenih usluga i manje podrške za javna ulaganja u zdravstvo.

Ukratko, korupcija u zdravstvenom sistemu štetna je zbog negativnog uticaja na kvalitet i pristupačnost zdravstvene zaštite, povećanja rizika od zdravstvenih problema, povećanja troškova i smanjenja povjerenja u zdravstveni sistem.

KAKO KORUPCIJA UTIČE NA PACIJENTE

KAKO KORUPCIJA UTIČE NA PACIJENTE

Korupcija u zdravstvenom sistemu Crne Gore može negativno uticati na pacijente na više načina:

- 1.** Neprikladan tretman: Pacijenti koji ne daju mito ili nemaju veze unutar zdravstvenog sistema mogu biti diskriminirani u smislu dostupnosti, kvaliteta i pristupačnosti zdravstvene zaštite.
- 2.** Nepotrebni troškovi: Korupcija može dovesti do nepotrebnog trošenja novca za pacijente, koji mogu biti prisiljeni plaćati mito da bi dobili zdravstvenu uslugu koja bi trebalo da bude dostupna besplatno ili po nižoj cijeni.
- 3.** Neprikladna upotreba lijekova i medicinskih proizvoda: Korupcija može dovesti do neprikladne upotrebe lijekova i medicinskih proizvoda, što može dovesti do neželjenih nuspojava, komplikacija ili pogoršanja zdravstvenog stanja pacijenta.
- 4.** Otežan pristup zdravstvenoj zaštiti: Pacijenti koji nemaju novca za mito, ili nemaju veze unutar zdravstvenog sistema, mogu biti prisiljeni čekati duže vrijeme ili tražiti pomoć u drugim zemljama, što može dovesti do pogoršanja njihovog zdravstvenog stanja.

Dugotrajne liste čekanja u zdravstvu Crne Gore su često povezane s korupcijom, jer korupcija može dovesti do nepravilnosti u raspodjeli medicinskih usluga i opreme. Na primjer, mito koje plaćaju pacijenti ili njihove porodice može uticati na to ko će primiti hitnu medicinsku uslugu, ko će biti stavljen na prioritetnu listu za operaciju ili dijagnostički test, a ko će biti prisiljen čekati duže vrijeme. Takođe, korupcija može uticati na to koje medicinske ustanove dobijaju sredstva za modernizaciju i poboljšanje svoje opreme, što može dovesti do toga da se određene ustanove više usredsređuju na profite, a ne na pružanje visokokvalitetne zdravstvene zaštite.

U kombinaciji s dugotrajnim listama čekanja, korupcija u zdravstvenom sistemu Crne Gore, može biti posebno štetna za pacijente koji se suočavaju s teškim zdravstvenim problemima, jer mogu biti prisiljeni čekati duže vrijeme na medicinske usluge koje su im potrebne kako bi preživjeli ili izliječili se.

Loš kvalitet zdravstvenih usluga u Crnoj Gori često je povezan s korupcijom u zdravstvenom sistemu. Korupcija može uticati na sve aspekte zdravstvenog sistema, od pristupa lijekovima i dijagnostici do kvaliteta medicinskih usluga i liječenja. Tako, doktori i medicinsko osoblje koji su podmićeni mogu prepisati nepotrebne lijekove ili dijagnostičke testove kako bi zaradili više novca, dok istovremeno ne pružaju pacijentima odgovarajuću njegu i liječenje.

Dodatno, korupcija u zdravstvenom sistemu Crne Gore dovodi do nepravde u pristupu zdravstvenoj zaštiti. Osobe koje imaju novca ili su spremne platiti mito mogu dobiti brže i kvalitetnije zdravstvene usluge, dok se druge osobe mogu naći na dugim listama čekanja i neprimjerenim tretmanima. To može dovesti do diskriminacije i nepravde, jer pacijenti koji nemaju novca ili veze ne mogu dobiti pravovremenu i kvalitetnu zdravstvenu zaštitu koja im je potrebna.

Osim toga, korupcija može dovesti do nedostatka resursa u zdravstvenom sistemu, poput manjka medicinske opreme, lijekova ili osoblja, što dodatno povećava nepravdu u pristupu zdravstvenoj zaštiti. Primjera radi, pacijenti s ozbiljnim zdravstvenim problemima možda neće moći dobiti odgovarajuće liječenje jer medicinska oprema nije dostupna, a zdravstveno osoblje ne može pružiti odgovarajuću njegu zbog preopterećenosti poslom.

Takođe, korupcija u zdravstvenom sistemu Crne Gore može dovesti do lošeg kvaliteta zdravstvenih usluga, jer može podstaknuti zdravstvene radnike da ne pružaju pravovremene i adekvatne usluge pacijentima. To može dalje povećati rizik od komplikacija i smrti, posebno kod pacijenata koji pate od ozbiljnih bolesti ili ozljeda.

Prava pacijenata²

Zakon o pravima pacijenata³ u članovima od 6 do 36 opisuje osnovna prava pacijenata i propisuje postupak za njihovu zaštitu. Tako su detaljno opisana:

- » Pravo na slobodan izbor doktora medicine ili doktora stomatologije – pravo pacijenta na slobodan izbor doktora medicine ili doktora stomatologije u zdravstvenoj instituciji u mjestu prebivališta;
- » Pravo na informisanje i obavještanje – koje uključuje pravo pacijenta da ima blagovremen pristup svim informacijama o svom zdravstvenom stanju i bolesti, ali i obavezu zdravstvene institucije da ovakav uvid omogućiti, i da obezbijedi prevodioca ili tumača.
- » Pravo na samoodlučivanje (slobodan izbor) – pravo pacijenta da slobodno odlučuje o svom životu i zdravlju, osim onda kad bi svojom odlukom mogao ugroziti život i zdravlje drugih lica.
- » Odluke u ovom smislu u ime maloljetnog pacijenta donose roditelji ili staratelji, ali se i mišljenje pacijenta uzima u obzir u zavisnosti od stepena razumijevanja stanja i godina starosti.
- » Pravo na uvid u medicinsku dokumentaciju – svaki pacijent ima pravo da podnese pisani zahtjev u cilju traženja uvida ili kopiranja medicinske dokumentacije.
- » Pravo pacijenta da odbije da bude predmet naučnog ispitivanja i istraživanja – pravo pacijenta da samo uz

² Procjena rizika od korupcije u zdravstvenom sistemu Crne Gore, Centar za monitoring i istraživanje CeMI

³ Sl. list CG”, br. 40/2010 i 40/2011 - dr. zakon

njegovu pisanu saglasnost se može vršiti naučno ispitivanje i istraživanje, i pravo da istu saglasnost opozove u bilo koje vrijeme.

- » Pravo na drugo stručno mišljenje – pravo pacijenta da traži drugo stručno mišljenje o svom zdravstvenom stanju.
- » Pravo na privatnost i povjerljivost – ovo pravo podrazumijeva da svaki segment pružanja zdravstvene usluge određenom pacijentu, zajedno sa ličnim podacima i podacima o zdravstvenom stanju predstavljaju profesionalnu tajnu i moraju biti čuvani. Pregledu pacijenta ili medicinskoj intervenciji mogu prisustvovati samo ljekari ili zdravstveni saradnici koji obavljaju tu medicinsku intervenciju, uz nužno vođenje računa o privatnosti pacijenta.
- » Pravo na blagovremenu zdravstvenu zaštitu na svim nivoima zdravstvene usluge.
- » Pravo na prigovor – pravo pacijenta da usmeno ili u pisanom obliku uloži prigovor zbog uskraćivanja zdravstvene zaštite ili prigovor zbog pružanja neadekvatne zdravstvene zaštite ili zdravstvene zaštite lošeg kvaliteta. U ovom cilju ustanovljen je i institut Zaštitnika prava pacijenata u svakoj zdravstvenoj ustanovi u Crnoj Gori.
- » Pravo na naknadu štete – ukoliko se prema pacijentu nesavjesno i nestručno postupa nakon čega nastupi pogoršanje stanja, on ima pravo na naknadu štete. Ovo se odnosi i na štetu nastalu tokom naučnog ispitivanja i istraživanja, bez obzira na krivicu.
- » Pravo na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove – pacijent ima pravo, da uz potpisivanje izjave o napuštanju, samovoljno napusti zdravstvenu ustanovu u kojoj se liječi, osim ako time ne ugrožava druga lica i bezbjednost pacijenata.

Pacijent ima pravo na prigovor ukoliko mu je uskraćeno pravo na zdravstvenu zaštitu ili ako nije zadovoljan pruženom zdravstvenom uslugom ili postupkom zdravstvenog ili drugog radnika zdravstvene ustanove. Prigovor se podnosi direktoru zdravstvene ustanove ili zaštitniku prava pacijenata.

KAKO KORUPCIJA UTIČE NA ZDRAVSTVENI SISTEM

Ukupno gledano, korupcija u zdravstvenom sistemu Crne Gore ima negativan uticaj na finansijsko upravljanje u zdravstvu i može dovesti do značajnih finansijskih gubitaka. Ovdje su neki od načina na koji korupcija utiče na finansijske gubitke u zdravstvenom sistemu:

1. Nepotrebna potrošnja novca: Kupovina skupe opreme ili lijekova na temelju veza ili mita može dovesti do potrošnje novca na nepotrebne stvari.
2. Nepotrebni troškovi liječenja: Kada se plaća mito za prioritet u pružanju medicinskih usluga ili nabavku lijekova
3. Smanjenje proračuna za zdravstvo: Kada se novac troši na koruptivne aktivnosti, to može dovesti do smanjenja finansijskih sredstava dostupnih za pružanje zdravstvene zaštite
4. Smanjenje investicija u zdravstvo: Kada se novac troši na koruptivne aktivnosti, to može dovesti do smanjenja investicija u medicinsku opremu, medicinska istraživanja i obrazovanje medicinskih stručnjaka.

Nepravredna raspodjela resursa, usluga i prilika, nepotizam, mito i drugi oblici korupcije dovode do smanjene efikasnosti i produktivnosti.

Loša reputacija zbog korupcije u zdravstvenom sistemu Crne Gore može dovesti do daljeg pogoršanja kvaliteta zdravstvenih usluga i do gubitka povjerenja pacijenata u sistem. Međutim, javno otkrivanje korupcije i preduzimanje mjera protiv odgovornih osoba može poboljšati povjerenje pacijenata u sistem i podstaknuti transparentnost i odgovornost u zdravstvenom sektoru.

KAKO PREPOZNATI I SPRIJEČITI KORUPCIJU U ZDRAVSTVENOM SISTEMU

Korupciju u zdravstvenom sistemu nije lako prepoznati, ali postoje neki znakovi koji bi mogli ukazati na to da se korupcija događa. Neki od tih znakova su:

- » Neracionalno korišćenje resursa kada se određene medicinske usluge ili proizvodi često koriste iako nisu nužni
- » Nepotrebni testovi i tretmani koji se nude pacijentu
- » Nepoštovanje protokola u zdravstvenoj zaštiti
- » Neujednačen tretman, kada se primijeti da se neki pacijenti tretiraju drugačije od drugih.

Kako bi se spriječila korupcija u zdravstvenom sistemu, potrebno je:

- » Uvesti strožije zakone koji će kažnjavati korupciju u zdravstvenom sistemu
- » Uspostaviti transparentan sistem u kojem je jasno vidljivo ko ima pristup zdravstvenim resursima i kako se oni koriste
- » Osigurati da odgovorni za korupciju u zdravstvenom sistemu snose posljedice za svoje postupke
- » Edukovati zdravstvene radnike o važnosti sprječavanja korupcije i o posljedicama koje korupcija ima na pacijente i na sistem u cjelini.

U Crnoj Gori, korupciju u zdravstvu možete prijaviti na sljedeće načine:

1. Prijaviti nadležnim organima:

Ukoliko imate saznanja o korupciji u zdravstvu, možete

podnijeti prijavu nadležnim organima, kao što su Uprava policije, Agencija za sprečavanje korupcije i Ministarstvo zdravlja. Prijava se može podnijeti usmeno, pisanim putem ili putem interneta. Važno je navesti što više detalja o slučaju korupcije, kao i imena osoba koje su uključene u korupciju, ako su vam poznata.

2. Kontaktirati nevladine organizacije:

Ukoliko želite prijaviti korupciju u zdravstvu anonimno, možete se obratiti nevladinim organizacijama koje se bave borbom protiv korupcije, kao što je Centar za monitoring i istraživanje (CeMI) putem

mobilne i web aplikacije:

Za Zdravije Zdravstvo!

<https://www.zazdravijezdravstvo.me/>

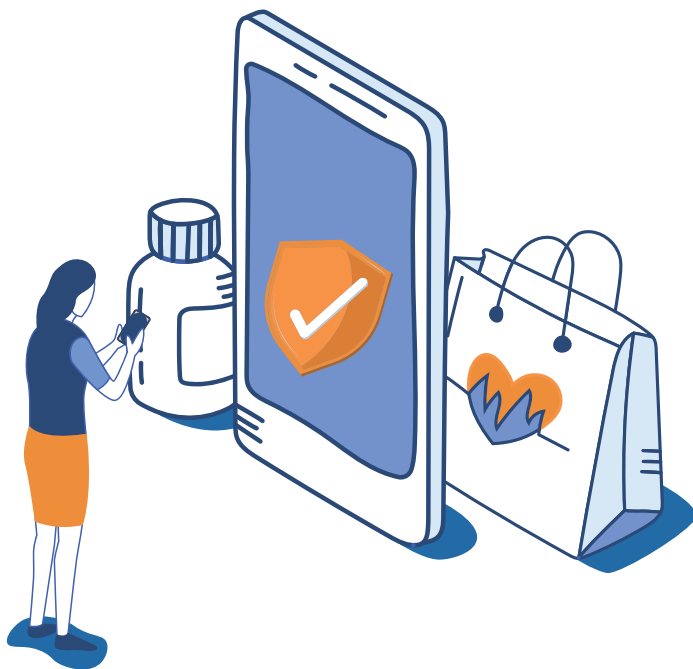
Važno je napomenuti da je prijavljivanje korupcije u zdravstvu važan korak u borbi protiv korupcije i zaštiti integriteta zdravstvenog sistema, ali je isto tako važno osigurati da su informacije koje se prijavljuju istinite i utemeljene na dokazima.

U Crnoj Gori, zdravstveni sistem regulisan je nizom zakona i propisa. Neki od ključnih zakona koji regulišu zdravstveni sistem u Crnoj Gori su:

- » Zakon o zdravstvenoj zaštiti koji uređuje organizaciju, finansiranje, nadzor i pružanje zdravstvene zaštite u Crnoj Gori. Također, ovaj zakon propisuje prava i obveze pacijenata i zdravstvenih radnika.
- » Zakon o lijekovima i Zakon o medicinskim sredstvima koji reguliše proizvodnju, uvoz, distribuciju i prodaju lijekova i medicinskih sredstava u Crnoj Gori.
- » Zakon o zdravstvenom osiguranju koji reguliše organizaciju zdravstvenog osiguranja u Crnoj Gori. Takođe, propisuje prava i obaveze osiguranika i osiguravača.
- » Zakon o zdravstvenoj inspekciji koji reguliše organizaciju i nadležnosti zdravstvene inspekcije u Crnoj Gori.

Osim navedenih zakona, postoje i brojni drugi propisi koji regulišu zdravstveni sistem u Crnoj Gori, kao što su pravilnici o standardima kvaliteta zdravstvene zaštite, o kontroli kvaliteta lijekova i medicinskih sredstava i o postupcima u slučaju zaraznih bolesti.

Svi ovi zakoni i propisi imaju za cilj da osiguraju kvalitet i sigurnost zdravstvene zaštite, zaštitu prava pacijenata i zdravstvenih radnika te osigurati održivost zdravstvenog sistema u Crnoj Gori.

ZAKLJUČAK

Smanjenje korupcije u zdravstvenom sistemu Crne Gore i osiguranje jednakog pristupa kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti svim pacijentima mora biti prioritet. To bi moglo uključivati mjere poput poboljšanja transparentnosti u finansijskom upravljanju, jačanja nadzora nad zdravstvenim sistemom i uvođenja sistema kažnjavanja za koruptivne radnje. Na taj način bi se mogla poboljšati dostupnost i kvalitet zdravstvene zaštite za sve građane Crne Gore, bez obzira na njihovu finansijsku situaciju, društveni položaj ili povezanost unutar zdravstvenog sistema.

Stoga je važno da se sprovedu sistemske promjene u borbi protiv korupcije u zdravstvu Crne Gore, kako bi se osiguralo pravedno i učinkovito liječenje za sve pacijente. Od ključne je važnosti da se vodeći stručnjaci, politički lideri i građani aktivno bore protiv korupcije u zdravstvenom sistemu i tako stvaraju sistem koji je pošten, transparentan i učinkovit.

Borba protiv korupcije je ključna za održavanje finansijske stabilnosti i pružanje kvalitetne i pristupačne zdravstvene zaštite svim građanima Crne Gore.

Pozivamo sve relevantne aktere – zdravstvene radnike, političke lidere, građane, medije i civilno društvo da prepoznaju i aktivno se bore protiv korupcije u zdravstvu u Crnoj Gori. Svako od nas može učestvovati u borbi protiv korupcije u zdravstvu tako što ćemo biti budni i pažljivi u otkrivanju i prijavljivanju koruptivnih postupaka, osiguravajući da se svi naši postupci temelje na etičkim i moralnim vrijednostima. Samo zajedničkim naporima možemo stvoriti zdravstveni sistem koji će biti pošten, pravedan i dostupan svima.

IZVORI INFORMACIJA

1. Ustav Crne Gore ("Sl. list CG", br. 1/07);
2. Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Sl. list CG”, br. 3/2016, 39/2016, 2/2017, 44/2018, 24/2019 - dr. zakoni, 82/2020 i 8/2021);
3. Zakon o pravima pacijenata ("Sl. list CG", br. 40/2010 i 40/2011 - dr. zakon);
4. Zakon o lijekovima („Službeni listu CG, br. 80/2020 od 4.8.2020. godine);
5. Zakon o medicinskim sredstvima („Sl. list RCG“, br. 79/04 i „Sl. list CG“, br. 53/09 i 40/11);
6. Zakon o sprječavanju korupcije (Sl. list CG”, br. 53/2014 i 42/2017 - odluka US)
7. Centar za monitoring i istraživanje CeMI, <https://cemi.org.me/me/projekti/za-zdravije-zdravstvo>

